

Na prostoru današnje Ličko Senjske županije postojalo je više prethistorijskih naselja.

Neka od njih su stručno arheološki istražena, a naročito Kompolje i Prozor u Gackoj dolini te Smiljan i Vrebac kod Gospića.

Rezultati istraživanja publicirani su u „Vjesniku hrvatskog arheološkog društva“ kao i u nekim onovremenim novinama.

Fokus našeg interesa su naselja i grobovi prethistorijskih Japoda na području današnjega Vrepca.

Na samom izmaku 19. stoljeća, 1896.g. poznati arheolog Josip Brunšmid istražuje smiljanski lokalitet gdje najvjerojatnije dobiva i prve informacije o staništu Vrebac.

Iste 1896. g. Brunšmid dolazi u Vrebac, gdje je pronašao nekoliko prethistorijskih lokaliteta i to: Đurđeva greda, Stražbenica, tumuluse (grobišta) Lećište i Orlov kamen.

Tumulusi su smješteni neposredno uz jugozapadni, odnosno sjeverozapadni dio Stražbenice.

Sljedeće 1897. g. Brunšmid ponovno dolazi u Vrebac, gdje na spomenutim lokalitetima vrši probna iskopavanja.

Posebnu pažnju posvetio je veoma dobro sačuvanoj prethistorijskoj gradini Stražbenica. Utvrdio je da ima nadmorsku visinu 671 m (relativna visina 70,34 m) i promjer osnove cca 480 m. Uočio je osam dobro sačuvanih terasa, poredanih jedna iznad druge, na kojima su bila staništa.

Iskopavanjima je potvrdio pretpostavke jer je pronašao ostatke kućnoga lijepa, fragmente keramike i raznog bakrenog nakita. Bile su to raznovrsne fibule – kopče i brončane igle.

Također je izvršio iskope na tumulusima – grobištima Lećište i Orlov kamen.

I tu je pronašao tragove materijalne kulture prethistorijskoga doba. Utvrdio je da grobne cjeline nisu očuvane i da su još u staro doba kretane i dobrim dijelom opustošene.

Svi ovdje pronađeni predmeti čuvaju se u Prethistorijskoj zbirci Arheološkog muzeja u Zagrebu.

O učinjenom i nađenom Brunšmid je izvijestio u Arheološkom vjesniku.

Ali to nije kraj vrebačke arheološke priče.

Skoro 60 godina nakon Brunšmida, mlada arheologinja Ružica Drechsler-Bižić proučavala je njegov izvještaj i odlučila provjeriti navode.

U maju mjesecu 1957. g. gospođa Ružica dolazi u Vrebac gdje je zatekla dobro očuvanu gradinu Stražbenicu sa spomenutim terasama, obišla Orlov kamen i Lećište te odlučila da uskoro započne sa istraživanjima.

Dva mjeseca kasnije (7. mjesec) gospođa Ružica započinje iskopavanja.

Na samoj Stražbenici pronašla je ostatke zemljanog posuđa grube i fine izrade, nekoliko komada brončanih alki i fibula (kopči), privjesak od bronce i fragmente različitog nakita.

U tumulusu (grobištu) kraj Orlovog kamena pronašla je više brončanih igala različitih veličina i izgleda te pincetu od brončanog lima. Također je pronađena i velika urna od loše pročišćene zemlje kao i niz fragmenata zemljanog suđa.

U tumulusu Lećište pronađeno je više komada brončanog nakita, igle i ogrlice.

Unatoč ranijoj otvaranosti grobišta i otuđenju predmeta, pronađeno je dosta tragova materijalne kulture prethistorijskih Japoda.

Dobro se sjećam da su istraživanja izazvala veliki interes kod većine naših seljana, a naročito kod nas malih dječaka koji smo sa pristojne distance promatrali što i kako se radi.

Od prisutnih seljana gđa. Ružica je doznala i za lokalitet Velika njiva koji se nalazi cca 700

metara južnije od Stražbenice. Uvjeravali su je da se prilikom svakog oranja izore predmeta koji ukazuju na staro grobište.

Obišla je Veliku njivu i razgovarala sa vlasnicima Stanom Ćurčić i Jovanom-Jocom Bobićem. Iskopavanja su trebala početi na Ćurčića njivi gdje je bila zasijana djetelina pa strina Stanova nije dozvolila uništavanje djeteline.

Djed Joca je dozvolio da se kopa po njegovoj njivi sa koje je prethodno skinut ječam.

Uz Ćurčića među prekopano je 75 m² njive gdje je pronađeno ukupno 14 grobova, devet sa spaljenim pokojnikom, tri skeleta i 2 žarna groba.

Također je pronađeno više komada raznog brončanog nakita, jantarnih i staklenih kuglica te raznih fibula-kopči.

Proučavanjem pronađenih predmeta i grobišta gospođa Drechsler-Bižić došla je do spoznaje da se početak života na Stražbenici može datirati u vremenu od 1150. – 950. g. pr.n.e. i da se najvjerojatnije odvijao u kontinuitetu te s izuzecima traje do današnjih dana.

Iz navedenoga vidljivo je da naš Vrebac ima zapaženo mjesto u razvoju ljudskog roda od prapovijesnih Japoda do antičkih Rimljana, kada je bio poznat pod imenom Ancus, preko osmanlije Alaga Vrebe po kojemu nosi ime pa sve do današnjeg doba.

Nadam se da će ovaj članak pobuditi interes kod mlade generacije, naših potomaka i da će mnogi od vas, koji ste momentalno daleko, poželjeti doći u naš Vrebac, popeti se na Stražbenicu i prošetati prethistorijskim stazama i terasama drevnih Japoda i svih drugih koji su tu obitavali poslije njih.

Prilikom pisanja ovoga članka koristio sam se stručnom analizom gospođe Ružice Drechsler-Bižić.

Gospođa Drechsler Bižić i danas živi u Zagrebu.

Hvala joj!

Autor: Đuro Braco Ćurčić

Napomena:

Biografiju gđe. Drechsler Bižić možete pronaći na stranicama Muzejsko dokumentacijskog centra (www.mdc.hr/hr/mdc/arhiv/personalni-arhiv-zasluznih-muzealaca/?muzealacId=21).